

DANSK KRONIK

1. *Kriminalstatistikken for 1966.*

Den officielle kriminalstatistik fra 1966 forelå i november 1968.

Antallet af domfældelser (bortset fra bødestrafte) for overtrædelser af straffeloven var i 1966: 6.598 mænd og 583 kvinder. Tallene viser en lille stigning sammenlignet med 1965-tallene (6.490 og 565). Bortset herfra viser 1966 statistikken ingen væsentlig ændring i anvendelsen af strafferetlige sanktioner.

Antallet af sager, hvor tiltalefrafaldet blev frafaldet, var — når man ser bort fra sager, hvor tiltalefrafaldet var betinget af betaling af en bøde — i 1966 2.238 og 314 for henholdsvis mandlige og kvindelige lovovertrædere. De tilsvarende tal var i 1965: 2.267 og 288. Overfor 1.253 mænd og 153 kvinder var tiltalefrafaldet betinget af undergivelse af børne- og ungdomsforsorg. Disse tal svarer stort set til tallene for 1965: 1.229 og 122.

Hvis man ser på det samlede antal domfældelser, bødevedtagelser og tiltalefrafald for overtrædelser af straffeloven pr. 100.000 personer i hver aldersgruppe, får man følgende tal for så vidt angår mænd i aldersgrupperne fra 15—21 år:

Alder	1962	1963	1964	1965	1966
15	1.521	1.280	1.453	1.467	1.360
16	2.623	2.101	2.310	1.901	2.160
17	2.921	2.699	2.319	2.356	2.561
18	2.978	2.608	2.598	2.475	2.569
19	2.453	2.476	2.278	2.331	2.212
20	2.018	2.063	1.937	1.811	1.825
21	1.762	1.752	1.800	1.728	1.617

Som det vil ses har det relative antal strafsanktioner indenfor de pågældende aldersgrupper været ret stabilt i de seneste år. Det samme billede får man hvis man ser på det samlede antal sanktioner anvendt overfor mænd over 15 år. Pr. 100.000 har tallene været 1962: 764, 1963: 716, 1964: 701, 1965: 675, og 1966: 679.

2. *Politiets årsberetning for 1967.*

Denne årsberetning forelå i juni 1968. Det fremgår, at der er sket en stigning på 12 % i antallet af lovovertrædelser, der er kommet til politiets kendskab; medens tallet i 1966 var 152.559, var det i 1967: 170.850. I 1967 opgives antallet af opklarede forbrydelser til 50.930 (30 %) medens tallet i 1966 var 47.253 (31 %).

Antallet af ejendomsforbrydelser — specielt tyveri — er steget væsentligt, medens antallet af seksualforbrydelser er faldet med 22 %

sammenlignet med 1966, og antallet af voldsforbrydelser viser en stigning på ca. 10 %.

3. *Årsberetning fra Dansk Forsorgsselskab for 1967.*

Årsberetningen forelå i november 1968. Den indeholder bl. a. oplysninger om forsorgsselskabets virksomhed med hensyn til personundersøgelser og tilsyn med betinget dømte og prøveløsladte.

Personundersøgelser er foretaget i 85 % af de sager, hvor der gives betinget dom med vilkår om tilsyn af forsorgsselskabet. Selskabets indstilling med hensyn til den hensigtsmæssige sanktion blev fulgt i ca. 77 % af disse sager. 68 % af de betingede domme indeholder nu vilkår også om andet end blot tilsyn. Der har været tale om en fortsat stigning i antallet af afgørelser, der indeholder særvilkår, siden begyndelsen af 1960'erne. 57 % af de betingede domme gives nu i form af udsat straffastsættelse, medens de resterende 43 % er af den traditionelle type med udsat strafudståelse.

4. Kriminalforsorgsudvalget har afgivet en betænkning (nr. 519/1969) om vilkår ved betingede domme og prøveløsladelser. Denne betænkning vil blive omtalt nærmere i en senere kronik.

H. H. Brydesholt.

NORSK KRONIKK

Løsgjengerloven

Fem år er gått siden Straffelovrådet avga sin innstilling om endring i Lov om løsgjengeri, betleri og drukkenskap av 1900 (avgitt 9. 4. 64. Se NTKV 1965 s. 180—82). Det er lovens drukkenskapskapitel Straffelovrådet foreslo revidert i en ny lov om drukkenskapsforseelser og alkoholmisbruk.

Siden innstillingen kom er imidlertid mangt forandret. Ikke i den gamle loven, men i holdningene til den og i synet på alkoholmisbruk og reaksjonene mot offentlig drukkenskap. Samtidig er alkoholistsorgen blitt stadig bedre utviklet. Alt dette har ført til en forholdsvis bred debatt om hvorvidt offentlig beruselse overhodet fortsatt bør være kriminalisert, og særlig om reaksjonen tvangsarbeid nå bør opprettholdes lenger.

I dag er det straffbart å vise seg åpenbart beruset på offentlig sted, og flere gangers overtredelse kan medføre tvangsarbeid i inntil 18 måneder første gang, men inntil 3 år ved gjentakelse, såfremt lovovertrederen jevnlig misbruker alkohol. Praktiseringen av loven har imidlertid ført til at det skal mange lovbrudd til før tvangsarbeid kommer på tale og at anbringelsestiden i arbeidshus etter hvert ligger langt lavere enn lovens maksimum.

Straffelovrådets forslag til ny lov gikk i hovedsak ut på opprettholdelse av den nåværende, den gamle ordning: fortsatt kriminalisering av offentlig beruselse, fortsatt innsettelse i arbeidshus. Men forslaget innebærer en lovteknisk modernisering og en del reformer. Viktigste var forslaget om nyordningen av forholdet mellom innsettelse i arbeidshus og behandling under alkoholistsorgen, som understreker at arbeidshus bare skal være siste utvei, og forslaget om at det kan opprettes observasjons- eller sykeavdeling som kan brukes i steden for drukkenskapsarrest. For øvrig var de foreslåtte endringer små, men de ville stort sett innebære en oppmyking og en lempning av de nåværende strafferegler.

Straffelovrådets utkast er blitt møtt med til dels sterk debatt og kritikk særlig i den siste tiden. Ettersom forslaget i hovedsak lot tingene ved det gamle, er tidligere kritikk av loven blitt trukket fram (bl. a. Nils Christies bok *Tvangsarbeid og alkoholmisbruk*, 1960, og Anders Bratholms undersøkelse av klientelet på Oppstad arbeidshus, som medfølger Straffelovrådets innstilling som bilag). I 1965 holdt dr. juris. Finn Backer Midbøe foredrag i Kriminalistforeningen (se *Lov og Rett* 1965 s. 325 f.). Så var det relativt stille en tid, inntil diskusjonen begynte i høst og fortsatte utover våren 1969 med ny intensitet. Løsgjengerproblemet ble behandlet på seminar arrangert av Sosialdepartementet o. a. og erfaringene samlet i boka „Løsgjengeromsorgen — en utfordring“, Universitetsforlaget 1969. Som forarbeid til seminaret ble det foretatt en undersøkelse av et herbergeklintel, trykt som „Løsgjengerne — en skjønnhetsflekk på velferdssamfunnet?“ av dosent

Per Sundby m. fl., Universitetsforlaget 1968. Førsteamanuensis Odd Ramsøy, som arbeider med en sosiologisk undersøkelse av „løsgjengerne“ i Oslo, gikk inn for full opphevelse av løsgjengerloven som han fant var en „klasselov“ (Arbeiderbladet 15. 1. 69). Dosent Per Sundby, som doktorerte på en medisinsk undersøkelse av dødeligheten blant alkoholmisbrukere, har uttalt seg i samme retning (Arbeiderbladet 30. 1. 69 et al.). Loven har vært oppe til debatt på *teach-in* arrangert av Juristforeningen ved Universitetet i Oslo og KROM, hvor også den poetiske løsgjenger Hans Aleksander Hansen (forf. av „Det lyriske fattighus“, en selvbiografisk skissesamling, Pax Forlag 1969) var med. Flere aviser har brakt redaksjonelle artikler — mange med krav om at Oppstad arbeidshus på Jæren bør rives, eller i det minste nedlegges som arbeidshus.

Sent i vår, fem år etter Straffelovrådets innstilling, kom den lenge etterspurte proposisjon om lovendringene (*Ot. prp/nr. 54, 1968—69*). Proposisjonen tar ganske langt på vei de nye erfaringer og synspunkter opp i seg. Justisdepartementet fant ikke å kunne fremme forslag om en helt ny lov nå, men ønsket utredet mulighetene for en hel eller delvis opphevelse av løsgjengerloven, herunder spørsmålene om avkriminalisering av offentlig beruselse og avskaffelse av tvangsarbeid. Et bredt sammensatt utvalg ble annonsert. For øvrig fulgte departementet i sin proposisjon stort sett opp Straffelovrådets enkeltreformer, inkorporert i den gamle loven for å understreke at dette bare var midlertidige reformer.

Men da saken kom opp for Stortinget, var det også der skjedd en merkbar forandring. To politiske partier (det ene tingets største) har nylig programfestet opphevelse av løsgjengerloven, et tredje er ved å komme etter. Og da justiskomiteén behandlet proposisjonen, ble resultatet at den innstilte på retur. Dermed sendte Stortinget hele saken tilbake til Regjeringen.

Slik sett har de fem årene mellom Straffelovrådets innstilling og Justisdepartementets proposisjon vært både for lang og for kort tid. For lang til at holdningene kunne beholdes. For kort til å skape politisk grunnlag for en helt ny lov.

„Voldsbølge“?

Offentligheten i Norge har i vår vært sterkt opptatt av en mulig økning i hyppighet og brutalitet i voldskriminaliteten. „Voldsbølgen“ har ofte vært å se i avisoverskrifter og innlegg, og to ganger har den vært gjenstand for Stortingets oppmerksomhet som interpellasjon/spørsmål (ST forh. nr. 355 og nr. 410 1969). Både justisministeren og Riksadvokaten har omtalt fenomenet. Hva ligger da bak?

Spørsmålet om voldskriminalitetens omfang i Norge besvares best ut fra Kriminalstatistikken, og fra de siste innhentede taloppgaver (Politistatistikken for 1967) kan følgende konklusjoner trekkes: Tallet

på etterforskede forbrytelser mot liv, legeme og helbred økte i 1966 og 1967 prosentvis langt sterkere enn tallet på andre forbrytelser. I de nærmeste foregående år var imidlertid voldsforbrytelsenes andel av samtlige etterforskede forbrytelser gått markert ned. Og ser vi siste tiårsperiode under ett har volds kriminaliteten vist en svakere økning enn den samlede registrerte kriminalitet. Når det gjelder personer som er dømt eller som har fått påtaleunntatelse, viser tallene for voldsforbrytere pr. 100.000 voksne innbyggere direkte tilbakegang sett i forhold til nivået for 20 eller for den saks skyld for 30 år tilbake.

For så vidt den aktuelle bekymring har grunnlag i tall, dreier disse tall seg altså om 1966 og 1967 (1968 mangler tallopgaver foreløpig). Med 24 anmeldte drap rager da også året 1967 med det klart høyeste antall drap siden statistikkens innføring i 1957. I 1967 ble det også anmeldt langt flere ran enn i tidligere år. I 1968 og 1969 har avisene kunnet fortelle om grove voldsaker. Det er imidlertid vanskelig å balansere dette inntrykk mot statistikken, som for øvrig har mange feilkilder om man skal prøve å vurdere innholdet og grovheten av de enkelte voldsforbrytelser. Når det gjelder *antallet* voldsforbrytelser har vi i det hele bare to år å holde oss til, hvilket vel er for lite til å kunne si noe om hvorvidt økningen innevarsler en varig tendens. Synet på „voldsbølgen“ og dens realiteter er derfor betinget av det tidsperspektiv man anvender. Ser vi tilbake, kan vi ta det med ro. Ser vi bare på dagen i dag og i går, kan svaret bli et annet. Og samme sak har da også hatt to ulike syn. I Stortinget har spørsmålene dreid seg om skjerpning av lovbestemmelser og -praksis, og om en mer effektiv sikring av farlige voldsforbrytere gjennom revisjon av sikrings- og forvaringslovgivningen og av reglene om rettspsykiatriske undersøkelers plass i reaksjonssystemet (— noen av disse spørsmål er under utredning av Straffelovrådet og Straffeprosesslovkomitéen). Fra forskningshold — bl. a. fra professor Nils Christie og amanuensis Ragnar Hauge — har det mer avventende og optimistiske perspektiv vært understreket. Man har dessuten advart mot *troen* på at vi lever i et „voldssamfunn“ — den kan bli mer selvoppyllende enn vi tror. (Arbeiderbladet 18. 1. 69, Dagbladet 16. 4. 69.)

Justisministeren og Riksadvokaten har begge uttalt at de følger utviklingen med særlig oppmerksomhet.

Fangeliv og åndsliv

KROM — Norsk forening for kriminalreform — har debutert på bokmarkedet med en antologi hvor innsatte beskriver sin tilværelse („Fangeliv“, Pax Forlag 1969). Utgivelsen forårsaket en viss skjærmydsel omkring de ansattes yringsfrihet. „Fangeliv“s redaktør hadde nemlig forgesves pr. brev forsøkt å få kontakt med to forfattere som sonde straff på Botsfengslet, for å få samtykke til å trykke artikler de hadde skrevet i et nummer av anstaltens husavis „ABC-posten“. Lik-

nende henvendelser på andre anstalter hadde ikke skapt problemer. Men på Botsfengslet holdt direktøren brevene tilbake slik at redaktørens henvendelse ikke nådde fram. Et etterord i „Fangeliv“ retter sterke utfall mot direktøren for hans behandling av saken. I den senere debatt har direktør Sverre Bjørnsen erklært som sitt prinsipielle syn at innsatte ikke skal kunne henvende seg til offentligheten om forhold som gjelder fengselsvesenet. Juridisk sett har debatten derfor kommet til å dreie seg om hvorvidt innsatte i dette tilfellet skjermes av ytringsfriheten og åndsverkloven, eller om direktør Bjørnsen har dekning for sin avgjørelse i fengselslovens § 30, som hjemler adgang til å holde tilbake innsattes manuskripter når disse gir opplysninger om medinnsatte, er usømmelige eller når andre særlige grunner taler for at de ikke sendes ut. KROM påklaget direktørens avgjørelse til Justisdepartementet. Klagen ble avvist, hvoretter foreningen har innberettet saken for sivilombudsmannen.

Direktør Bjørnsen har på sin side bedt Universitetsbiblioteket i Oslo belegge „ABC-posten“ med 50 års klausur.

Narkotikaforskning

Det meste av narkotikaforskningen i Norge foregår ved Statens institutt for alkoholforskning. Som annonsert i forrige norske kronikk følger her en liten oversikt over undersøkelser ved instituttet.

Såren 1968 ble det foretatt en spørreskjemaundersøkelse av et tilfeldig utvalg Oslo-ungdom som kartla den faktiske bruk og holdninger til marihuana og hasj (se Brit Bergersen, Tidsskrift for Samfunnsforskning 1968 s. 208—32). Ett år senere ble undersøkelsen gjentatt på samme type utvalg. Resultatene, som er under bearbeiding, synes å tyde på at det ikke er skjedd særlige endringer i Oslo-ungdoms bruk/holdninger i løpet av det siste året. Dette kan gi grunnlag for flere refleksjoner, da alle tegn i sol og måne hadde varslet øking av problemet. Hva med norske helsemyndigheters sterke propaganda mot stoffene med det høye straffnivå i Norge, med den offentlige debatt i det hele — og hva med andre særpreg ved den norske situasjon (se NTKV 1968 s. 258—60)?

Instituttets vit.ass. Brit Bergersen er dessuten i gang med en undersøkelse av et utvalg av personer som er blitt registrert for brudd på narkotikalovgivningen i Oslo-området, og de første resultater (upubliserte) gir også grunnlag for refleksjoner. Det later til å være ganske store forskjeller på den ungdom i Oslo som faktisk bruker marihuana og hasj og den ungdom som blir registrert og domfelt for sitt bruk. Hvilke forhold eller mekanismer er det da som fører noen i kontakt med politi og rettsapparat, mens andre får være i fred? Og hvem er det egentlig som får de usedvanlig strenge straffene som skal avholde andre fra å forgå seg?

Instituttet holder også på med andre undersøkelser om den faktiske kriminalitet og bruk av narkotiske stoffer. Våren 1968 påbegynte man en større intervjuundersøkelse på et utvalg av den norske voksne befolkning for å kartlegge bruk av rusmidler og medikamenter generelt (utenfor sykehus) og for å få noe informasjon om befolkningsgruppers kunnskaper og holdninger til slike midler. (Foreløpig upubliserte data viser at mariuhana og hasjis blir betraktet som atskillig farligere enn morfin — også en mulig konsekvens av vår helsedirektørs propaganda?)

Nok en undersøkelse om selvrapportert bruk (av cannabis og alkohol) er i gang — denne blant studentene ved Universitet i Oslo. Undersøkelsen går spesielt inn på de opplevelsesmessige sider av alkohol- og cannabisbruk og omfatter vanlige bakgrunnsdata, dessuten spørsmål om samfunnsmessig engasjement og tilknytning. Undersøkelsen ble møtt med tildels kraftig kritikk fra radikale studentgrupper som oppfordret til boikott. Kritikken gikk på spørsmål om anonymitet, hvordan denne type data kunne bli brukt/misbrukt og evt. diskreditere bestemte grupper. Det er for tidlig å si noe om hvilken virkning motaksjonen har hatt for materialets representativitet.

„Overlegdommen“

Overlegen som i lagmannsrett ble dømt til ett års ubetinget fengsel for uaktsomt drap på én pasient og gal behandling av en annen (se NTKV 1968 s. 147), anket avgjørelsen. Høyesterett har opphevet lagmannsrettsdommen for begge poster, for den første p.g.a. feil ved saksbehandlingen, for den andre p.g.a. feil ved lovanvendelsen. For begge posters vedkommende ble avgjørelsen truffet med 3 mot 2 stemmer, men det var ikke samme flertall og mindretall i begge avgjørelser (Rt. 1968 s. 959). Riksadvokaten har ikke reist ny tiltale, men henlagt saken etter bevisets stilling for begge tiltaleposter.

Tove Stang Dahl.